

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента

Штундер Ірини Олександрівни

на дисертаційну роботу Навроцької Ірини Іванівни

“Державна політика зайнятості в трансформаційних економіках”,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Детальне ознайомлення з дисертацією та авторефератом Навроцької І. І. дає змогу сформулювати наступні висновки щодо актуальності, логічності структури, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки дисертаційної роботи, результати якої подано до захисту.

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Серед важливих соціально-економічних проблем, які постали перед країнами з трансформаційними економіками є диспропорції у галузевій структурі зайнятості, зростання рівня безробіття, масштабів нелегальної трудової міграції, деформації у сфері оплати праці тощо.

Дослідження знарядь державного регулювання ринку праці, напрямів підвищення ефективності їхнього застосування набуває особливого значення для прискорення трансформації сфери зайнятості вітчизняної економіки. Реформа трудових відносин в Україні не призвела до подолання кризових явищ у сфері зайнятості, формування дієвих інститутів ринку праці, помітного зростання реальних доходів домогосподарств, детінізації економіки. В Україні недостатньо враховано успішний досвід країн Центрально-Східної Європи щодо впровадження ефективних програм державної політики зайнятості.

Незважаючи на численні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, низка проблем, пов'язаних із особливостями державної політики зайнятості в трансформаційних економіках залишаються недостатньо вивченими. Глибшого дослідження потребують макроекономічні чинники трансформації зайнятості у перехідних економіках, методологічні підходи до класифікації знарядь державного регулювання ринку праці. Є потреба в оцінці впливу стабілізаційної політики на

зайнятість в неусталеній господарській системі України та глибшому вивченні шляхів удосконалення державного регулювання трудових відносин в Україні. З огляду на це, тема дисертації Навроцької І. І. є актуальною та має важливе теоретичне і практичне значення для вітчизняної економіки.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота Навроцької І. І. виконана відповідно до наукових тем кафедри аналітичної економії та міжнародної економіки Львівського національного університету імені Івана Франка: «Відкрита господарська система України в умовах посилення нестабільності світової економіки» (номер державної реєстрації 0112U003755) та «Економіка України у системі світогосподарських зв'язків» (номер державної реєстрації 0116U001676).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Теоретичною та інформаційною основою дисертаційного дослідження стали вітчизняні та зарубіжні наукові публікації з питань державного регулювання зайнятості; публікації у періодичних виданнях, матеріали наукових конференцій; нормативно-законодавчі акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; аналітичні матеріали і публікації Міжнародного валютного фонду, Міжнародної організації праці, Світового банку та інших міжнародних організацій; дані Державної служби статистики України, Національного банку України; ресурси мережі Інтернет тощо.

Застосування адекватного методологічного інструментарію (зокрема, історико-логічного методу пізнання, методу наукової абстракції, системно-структурного аналізу, методу кількісного та якісного зіставлень, методів кореляційно-регресійного, кластерного аналізу) забезпечило надійність і достовірність одержаних результатів. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів (8 підрозділів), висновків, додатків і списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 206 сторінках, він містить 20 таблиць і 42 рисунки, 13 додатків.

Дисертаційну роботу характеризує логічність викладення матеріалу і формулювання пропозицій, яка задана планом дослідження. Обґрунтованість одержаних дисертантом результатів підтверджується значним обсягом

опрацьованих літературних джерел (264 найменування), їх критичним аналізом та конкретними пропозиціями. За підсумками дослідження наводяться висновки та пропозиції у розділах та загальні висновки й додатки наприкінці.

У першому розділі *“Теоретико-методологічні засади аналізу державної політики зайнятості”* узагальнено та уточнено підходи до визначення суті, форм, видів зайнятості (С. 19-23), проведено аналіз знарядь державної політики зайнятості в трансформаційних економіках (С. 49-57), здійснено ретроспективний аналіз поглядів на державне регулювання ринку праці у світовій економічній науці (С.66-87), а також проаналізовано макро- та мікроекономічний інструментарій дослідження зайнятості (С. 24-42).

Продуктивним, на наш погляд, є аналіз державної політики зайнятості у контексті неусталених ринків праці, яким притаманні зміни у галузевій структурі зайнятості, відсутність ефективних інститутів регулювання, висока частка зайнятості у тіньовій економіці, постійний вплив шоківих збурень та низька мобільність трудових ресурсів (С. 43-45).

Особливу увагу приділено дослідженню знарядь державної політики зайнятості, які автор класифікує на знаряддя прямого та непрямого впливу на зайнятість. У свою чергу інструменти прямого впливу поділяються на активні (такі, що регулюють попит на працю, пропозицію праці та співвідношення між попитом і пропозицією праці) та пасивні знаряддя. У дисертації здійснено детальний аналіз активних інструментів (С. 52-61).

Дисертант ґрунтовно дослідила еволюцію поглядів представників основних економічних шкіл на роль держави у регулюванні ринку праці (с. 66-89), що дає підстави стверджувати, що Навроцька І. І. володіє сучасним інструментарієм економічного аналізу та ґрунтовними базовими знаннями з досліджуваної проблематики.

У другому розділі *“Порівняльний аналіз державної політики зайнятості у трансформаційних економіках”* виявлено макроекономічні чинники трансформації зайнятості в перехідних економіках (С. 91-111) та досліджено особливості реалізації політики зайнятості в умовах переходу до ринку (С. 112-137). Кількісну оцінку впливу стабілізаційної політики на зайнятість у

господарській системі України здійснено із застосуванням кореляційно-регресійного аналізу (С. 138-173).

Серед основних макроекономічних чинників, які впливають на зайнятість у трансформаційних економіках дисертант виокремлює спадну динаміку обсягу національного виробництва, диспропорції платіжного балансу, обсяг зовнішньої заборгованості, стрімке зростання інфляції, процеси трудової міграції, а також ефективність приватизації державної власності.

До сильних сторін даного дослідження слід віднести запропоновану автором економетричну модель яка виявила монетарні чинники, які найвагомніше впливають на рівень безробіття у трансформаційній економіці України (С. 141-153). Перевірку моделі на адекватність проведено на підставі статистики Фішера, коефіцієнт детермінації R^2 дає підставу стверджувати, що модель пояснює 91% дисперсії зміни рівня безробіття. Побудовані економетричні залежності підтвердили вплив на рівень зайнятості та безробіття у трансформаційній економіці України таких монетарних чинників як облікова ставка, процентні ставки за депозитами і кредитами.

Особливу увагу дисертант приділяє виявленню впливу видатків із державного бюджету на зайнятість в Україні та на основі логарифмічно-лінійній економетричній моделі доводить існування тісного зв'язку між цими змінними (С.158-168).

У третьому розділі *“Удосконалення державного регулювання зайнятості в Україні”* розглянуто шляхи реформування системи оплати праці в Україні як необхідної умови підвищення ефективності державної політики зайнятості (С. 176-193), а також проаналізовано перспективи та напрями досягнення повної зайнятості у вітчизняній економіці (С. 194-210).

Дисертант оцінює ефективність програми активної політики зайнятості в Україні та пропонує напрями її підвищення. Серед яких пріоритетними є запровадження нових програм активної політики, ширше охоплення цими програмами таких категорій населення як молодь, трудові мігранти, інваліди тощо. Важливою категорією населення України, яка недостатньо охоплена заходами державної політики зайнятості, на думку дисертанта, є внутрішньо переміщені

особи, які через тимчасову окупацію частини Донецької і Луганської областей змінили своє постійне місце проживання.

Заслуговує на увагу здійснений здобувачем групування регіональних ринків праці України за допомогою кластерного аналізу (С. 203-208). Оцінивши такі показники стану регіональних ринків праці як рівень безробіття, рівень заробітної плати, обсяги міждержавної, внутрішньорегіональної та міжрегіональної міграції, ВРП на одну особу, навантаження на одне робоче місце та інших, дисертант виокремив чотири групи кластерів регіонів України. Здобувачем запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності регіональної політики зайнятості в у кожному кластері.

Зміст дисертації Навроцької І.І. дає підстави стверджувати про достовірність, логічність та обґрунтованість наукових положень, висновків і викладених у ній рекомендацій.

Наукова новизна результатів дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертації, автореферату, надрукованих автором наукових праць дає можливість виділити конкретні результати, що мають наукову новизну з точки зору наукової спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. Серед найважливіших наукових результатів дослідження варто відзначити такі:

– вперше проведено комплексний аналіз державної політики зайнятості у перехідних господарських системах з використанням інструментарію макроекономічного та економетричного аналізу, що дало змогу оцінити впливи заходів стримувальної та стимулювальної монетарної і фіскальної політики на рівень зайнятості у вітчизняній економіці (С. 91-112; С. 145-173);

– удосконалено методологічні підходи до класифікації інструментів політики зайнятості з урахуванням їх впливу на попит, пропозицію та рівновагу на ринку праці (С. 51-58);

– удосконалено методiku оцінки стану регіональних ринків праці із застосуванням кластерного аналізу, що дало змогу виокремити чотири кластери регіонів в Україні залежно від основних соціально-економічних показників їхнього стану (С. 203-208);

– набули подальшого розвитку: поняття “державної політики зайнятості” з урахуванням особливостей її здійснення в умовах неусталеного ринку праці (С. 44-45); пропозиції щодо удосконалення програм державної політики зайнятості (С. 194-203; С. 208-210); напрями підвищення ефективності державної політики зайнятості шляхом реформування системи оплати праці (С. 176-193).

Практичне значення одержаних результатів полягає в аналізі механізмів державного регулювання сфери трудових відносин в умовах трансформації економічної системи України, розробленні рекомендацій щодо підвищення ефективності програм державної політики зайнятості. Окремі теоретичні положення та практичні рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, використано у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 4579-Р4 від 01.11.2018 р.). Результати дисертаційного дослідження може бути використано при підготовці аналітичних матеріалів і практичних рекомендацій для державної служби зайнятості.

Достовірність та повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих дисертантом працях.

Теоретичні, методичні та практичні результати дисертаційного дослідження автором отримані самостійно є обґрунтовані й достовірні, ґрунтуються на фактичному матеріалі та зроблених автором розрахунках. Про обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових висновків засвідчує їх апробація на наукових конференціях, публікації у фахових економічних виданнях, довідки про впровадження результатів у практику та навчальний процес.

Основні положення та результати дисертаційної роботи відображено у 14 наукових працях, опублікованих за темою дисертації, з них 4 – у вітчизняних фахових виданнях, 1 – одноосібно у закордонному виданні, 9 – публікації за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дисертації становить 4,7 д. а., з яких особисто автору належить 4,4 д.а. Публікації повністю розкривають зміст представленої роботи і свідчать про самостійність одержаних результатів наукового дослідження.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає вимогам ДАК МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертаційної роботи. Текст автореферату не містить положень, які не знайшли відображення в дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Структура і зміст дисертаційної роботи загалом відповідають назві її теми, меті і завданням. Завдання дослідження повністю виконані, мета досягнута, що дає підстави оцінити її позитивно. Разом з цим складність дисертаційного дослідження зумовлює полемічність окремих його положень, а деякі положення викликають зауваження.

На нашу думку, у дисертаційній роботі мають місце окремі дискусійні положення, наприклад:

По-перше, у роботі категорії “державна політика зайнятості”, “державне регулювання зайнятості” і “державне регулювання ринку праці” деколи живляються як синоніми. Думається, що співвідношення між цими категоріями не таке просте і вимагає чіткішого обґрунтування.

По-друге, досвід реалізації пасивної політики зайнятості у дисертації розглядається більшою мірою на прикладі таких країн Центрально-Східної Європи як Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Естонія (С. 113-132). На нашу думку, доцільно більше уваги було приділити у цьому відношенні трансформаційній економіці України, зокрема щодо ефективності та напрямів реформування системи соціального страхування на випадок безробіття та інших соціальних гарантій безробітним.

По-третє, серед напрямів підвищення ефективності державної політики зайнятості дисертант цілком справедливо вважає програми сприяння географічній мобільності, метою яких є усунення диспропорцій на регіональних ринках праці (С. 200-201). Однак, нашу думку, вартувало б глибше обґрунтувати механізм впровадження і фінансування цих програм.

По-четверте, при цитуванні інших авторів, дисертант не завжди висловлює власну думку щодо дискусійних положень та тверджень.

По-п'яте, деякі твердження та положення дисертації потребують редакційних правок.

Зазначені вище зауваження не применшують теоретичного і практичного значення дисертаційного дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальна оцінка дисертації ті її відповідність встановленим вимогам.
Кандидатська дисертація Навроцької Ірини Іванівни на тему “Державна політика зайнятості в трансформаційних економіках” виконана на належному науково-теоретичному рівні, є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення й висновки, викладені у роботі, є обґрунтованими та характеризуються науковою новизною. Поставлену в дисертаційній роботі мету досягнуто, завдання виконано.

За змістом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року та № 1159 від 30 грудня 2015 року, а її автор – Навроцька Ірина Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної
теорії та конкурентної політики
Київського національного торговельно-
економічного університету

